

Demokratisk legitimitet i det globala livsmedelssystemet

En normativ utvärderingsanalys av den *Tredje Matregimen*

Abstract

Scholars today recognize private governance in a number of areas, and one of them is the global food-system, which is the focal point of this essay.

The rise of private governance has brought new challenges into the world of food concerning how it is steered but also regarding which actors that participate in the decision-making. Various scholars have observed the current development and fear that self-regulation can harm the democratic balance within the political system.

This thesis applies a normative evaluation analysis that questions the democratic legitimacy of the transnational corporations – retailers – that increasingly are dominating the rulemaking within the global food system. The analysis focuses on the Third Food Regime, a development where supermarket chains are creating their own sustainability standards, which they apply all through their global distribution system.

The findings of this study demonstrate that no self-evident answer exists in the question of democratic legitimacy in the global governance of food. Thus, globalization has brought consequences that also question the legitimacy of state actors and their involvement in the global food system.

Nyckelord: demokratisk legitimitet, private governance, livsmedel, supermarkets, standardisering, hållbar utveckling, normativ utvärdering

*Antal ord:*9900

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och problemformulering.....	1
1.2 Begrepp.....	2
1.3 Studiens relevans.....	3
1.4 Avgränsning, metod och teori.....	4
2 Bakgrund och val av fall	6
2.1 Utvecklingen inom det globala livsmedelssystemet.....	6
2.2 Den Tredje Matregimen.....	6
2.3 Val av fall.....	7
3 Metod och material	9
3.1 Metodologisk diskussion.....	9
3.2 Tyckande eller utvärderande?.....	11
3.3 Material och källkritik.....	11
4 Teori	13
4.1 Makt och politisering.....	13
4.2 Demokratisk legitimitet.....	14
4.3 Inflödeslegitimitet.....	15
4.3.1 Deltagande.....	15
4.3.2 Operationalisering av värdet deltagande.....	16
4.3.3 Demokratisk kontroll.....	16
4.3.4 Operationalisering av värdet demokratisk kontroll.....	16
4.3.5 Deliberation.....	16
4.3.6 Operationalisering av värdet deliberation.....	17
4.4 Utflödeslegitimitet.....	17
4.4.1 Miljömässig effektivitet.....	18
4.4.2 Operationalisering av miljömässig effektivitet.....	18
4.4.3 Demokratiska konsekvenser.....	18
4.4.4 Operationalisering av demokratiska konsekvenser.....	19
5 Privata standardiseringar	20
5.1 Walmart Sustainability Index.....	20
5.2 Carrefour Quality Line Products.....	20
5.3 Tesco Nature's choice.....	21

6	Analys	22
6.1	Inflöde.....	22
6.1.1	Deltagande.....	22
6.1.2	Demokratisk kontroll.....	24
6.1.3	Deliberation.....	25
6.2	Utflöde.....	26
6.2.1	Miljöeffektivitet.....	26
6.2.2	Demokratiska konsekvenser.....	27
7	Diskussion	29
7.1	Slutsats.....	29
7.2	Avslutande reflektion.....	30
7.2.1	Privat eller offentlig – bra eller dåligt?.....	30
8	Referenser	32

1 Inledning

It's a little like the financial system where we think these companies can police themselves and that they'll do a better job than the government. And all of a sudden our banks are failing. I think this system could lead to a monumental food failure”
(Robert Kenner 2009, producent av dokumentären Food Inc.,¹ i Weber 2009)

Det globala livsmedelssystemet växer alltjämt, de privata aktörerna blir alltmer centraliserade och dess inflytande alltmer betydande (Fuchs et al. 2011, s.335). Forskare rapporterar idag om en eskalerande utveckling där transnationella livsmedelsproduktionsföretag och återförsäljare kommit att bli accepterade som legitima politiska beslutsfattare² inom det globala livsmedelssystemet. (Fuchs & Kalfagianni 2010b, s.1). Privata aktörer *influerar* numera inte bara det globala livsmedelssystemets reglering utan *reglerar systemet på egen hand*. De har tagit en ny roll som politisk aktör genom att införa privata institutioner för styrning – privata standardiseringar – vilka med tiden i allt större utsträckning kommit att dominera över statliga och internationella regleringar (Fuchs et al. 2011, s.335). Många forskare menar att denna utveckling riskerar medföra allvarliga konsekvenser för den demokratiska balansen i den politiska processen då de privata transnationella aktörernas makt växer allt mer och deras resurser blir allt mer omfattande (Fuchs 2007, s.43-44).

1.1 Syfte och problemformulering

Jag ämnar att med studien kritisk granska det faktum att vi idag allt oftare tvingas förlita oss på privata incitament för hållbart producerade livsmedel (Fuchs et al. 2011, s.338). Oavsett hur socialt medvetna företag blir kvarstår det faktum ”att det yttersta sociala ansvaret för företag, oavsett bransch, är att generera vinst” (Freeman 1970, s.176). Därför måste den verklighet uppmärksammas och ifrågasättas att flertalet av de certifieringar och symboler som vi idag möter är *skapade av industrin, för industrin*.

En central fråga som väckts är framförallt huruvida privata aktörer bör ses som legitima beslutsfattare i traditionellt sett politiska frågor (Fuchs et al. 2011, s.335).

---

¹ Filmen ”Food Inc.” blev Oscarsnominerad 2010 för sin kritiska granskning av de sociala och miljömässiga

² Definieras i avsnitt 1:2

Whitman (2008, s.168) hävdar exempelvis att miljöpolitiken idag många gånger efterliknas en kommersiell produkt där företagen tagit rollen som legitima aktörer och där frågan om demokratiskt deltagande i politiken glömts bort. Bulkeley & Newel (2010, s.102) menar i anknytning till detta att *regler skapade av samt för privata aktörer* skiljer sig markant från den reglering som utförs av statliga organ. Därför är det av stor vikt att studera en utveckling där företag förvandlas till subjekt snarare än objekt för reglerande normer (Fuchs et al. 2010c, s.44), då många privata företag idag är internationella, så kallade transnationella företag, vilket gör att dessa normer också förvandlas till globalt accepterade ideal (Fuchs et al. 2011, s. 335).

Syftet med denna studie är därför att ur ett demokratiskt perspektiv undersöka huruvida den privata självregleringen inom det globala livsmedelssystemet kan rättfärdigas som legitim. Detta utmynnar till följande frågeställning:

Hur kan privata aktörer inom livsmedelsindustrin anses vara demokratiskt legitima beslutsfattare inom governance för en hållbar utveckling av det globala livsmedelssystemet?

1.2 Begrepp

Nedan redogörs närmare för de begrepp som jag anser är i behov av ett förtydligande i studien.

När jag talar om de privata livsmedelsaktörerna som **legitima politiska beslutsfattare** menas att dessa anses ha en *auktoritet* motsvarande politiskt valda aktörer och därför anses ha legitimitet³ att agera politiskt. Auktoritet definierar jag i samklang med juristen Michael J Warning (2009, s.179). Han menar att auktoritärt beslutsfattande innebär att beslut som tas av någon eller några, *är* eller åtminstone *uppfattas* som bindande.

Hållbar utveckling definierades av Brundtlandkommissionen 1987 som något vilket: ”tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”⁴. Hållbar utveckling är sedermera ett väldigt vitt begrepp men som oftast handlar om att hitta en balans mellan de tre pelarna; miljö, ekonomi och samhälle (Meadowcraft 2007, s.299). I min studie väljer jag att avgränsa hållbar utveckling till två av dessa pelare; samhälle och miljö. Hållbarhet utveckling förknippad med samhället definierar jag som social hållbarhet, med vilket menas en samhällsmässig utveckling som präglas av en minskad fattigdom, förbättrade levnadsvillkor och en ökad jämlikhet i samhället. Miljömässig hållbarhet definierar jag som ett livsmedelssystem som utvecklas med minsta möjliga påverkan på miljön och tryggandet av en framtida livsmedelsförsörjning.

---

³ Legitimitetsbegreppet utvecklas teorikapitlet (kapitel 4).

⁴ *Our Common Future* (Citerat i Jordan 2008, s.20)

Livsmedelssystemet definieras som alla de parter vilka agerar i livsmedelskedjan – från att fröet sätts i jorden till att konsumenten köper produkten i butik.

Privat självreglering används i studien för att beskriva de privata hållbarhetsstandardiseringar av livsmedel som idag finns på marknaden. Självreglering utövas idag i många former bland annat genom Corporate Social Responsibility⁵, Code of Conduct⁶ men även genom standardisering av enskilda produktkategorier (Bulkeley & Newell 2010, s.92). Min studie kommer fokusera kring just produktstandardiseringar. Dock kan innehållet i CSR och Code of Conduct⁷ även komma att innefattas av studien då självreglering genom standardisering inte enbart innefattar utformningen av standarder utan även uppföljning av dess verkställande, efterlevnad och utvecklingsbehov (Havinga 2006, s.516).

1.3 Studiens relevans

Det globala livsmedelssystemet har stora implikationer både på sociala som miljömässiga områden då över halva jordens befolkning är aktiva inom jordbruket, och livsmedel är något alla människor konsumerar (Fuchs & Kalfagianni 2010, s.225). Samtliga steg i livsmedelsdistributionskedjan, från produktionen av råvaror till bearbetning av dessa, förpackning, transport och försäljning, lämnar miljömässiga spår. Dessutom är problemområden som vattenföroreningar, avfall, energislöseri och användning av bekämpningsmedel typiska problemområden förknippade med produktion av just livsmedel (Fuchs & Kalfagianni 2010b, s.3). Därför är det av stor vikt att studera dagens utveckling av livsmedelssektorn utifrån ett socialt och miljömässigt hållbart perspektiv eftersom det är en industri som under de senaste åren genomgått fundamentala förändringar⁸.

Inomvetenskapligt anser jag studien behandla ett fall av vad som inom forskning kommit att kallas för *private governance*, ett begrepp vars betydelse forskare idag inte är riktigt överens om. Vad som konstateras är dock att nya aktörer, som tidigare inte inkluderats, idag medverkar inom den politiska beslutsprocessen (Fuchs 2007). *Governance* är i sig självt ett mycket brett och svårdefinierat begrepp som enligt Bäckstrand et. al (2010 s.8) kan förstås som *det totala antalet mekanismer och instrument som tillsammans styr vårt samhälle*, i kontrast till begreppet *governance* som oftast refereras till som hierarkisk statlig styrning (Jordan et al. 2005). *Governance* kan även förstås utifrån ett globalt

---

⁵ Socialt ansvar

⁶ Uppförandekoder

⁷ För utvecklad läsning om CSR och Code of Conduct se: Fuchs et. al 2011, s.337

⁸ Förklaras närmare i kapitel 2.

perspektiv och är då nära förenat med begreppet *globalisering* (Fuchs 2007, s.11). Governance sträcker sig därmed över landsgränserna vilket innebär att sociala och politiska landskap inte längre begränsas inom länders territorier och gränsdragningar (Erman 2010, s.173).

Med governance följer nya policyinstrument vilka vilar på decentraliserade styrningsformer där även icke statliga aktörer såsom privata företag och organisationer tillåts delta (Jordan et al. 2005, s.481; Jordan 2008, s.22). Dessa policyinstrument kan komma i formen av *självreglerande* system där privata aktörer, som företag och organisationer, själva beslutar om regelverk och standards (Bulkeley & Newell 2010, s.92; Jordan 2008, s.22). I studien är det just detta jag kommer hänvisa till som *private governance*; olika former av självreglering som idag tillämpas av transnationella företag och därmed dominerar det globala livsmedelssystemet.

Jag anser att argumentationen som förs i min studie samt de resultat som uppnås kan fungera som grogrund för kommande studier inom den vetenskapliga diskursen om *private governance*. Studiens substans är även samhällsmässigt relevant med anknytning till FN:s kommande klimatmöte i Rio de Janeiro sommaren år 2012 då bland annat vägen till en förbättrad internationell koordination för hållbar utveckling samt fattigdomsfrågan kommer att diskuteras (UNCSD 2012).

1.4 Avgränsning, metod och teori

Uppsatsen är en typ av *normativ utvärderingsanalys* där jag utifrån ett kritiskt perspektiv ämnar undersöka det faktum att stora återförsäljare av livsmedel idag utövar en betydande makt i det globala livsmedelssystemets hållbarhetsutveckling. Jag grundar min argumentation i Buschs och Lawrences (2005) teori om den *Tredje Matregimen* som menar att ett maktskifte ägt rum mellan producent och återförsäljare. Stora internationella livsmedelsåterförsäljare skapar idag sina egna hållbarhetsstandardiseringar och dominerar därmed distributionskedjan från frö till bord. Jag anser detta fenomen vara en principiellt intressant utgångspunkt i min studie eftersom det är ett extremt fall av *private governance* inom det globala livsmedelssystemet⁹.

För att kunna argumentera kring den *Tredje Matregimen* måste jag ta spjärn mot en normativ teori för att rättfärdiga min argumentation. Här tar jag hjälp av Dingverths (2010), Erman och Uhlins (2010) samt Kronsell och Bäckstrand (2010) olika analytiska ramverk för demokratisk legitimitet.

Viktigt att pointera är att jag i min uppsats inte argumenterar för en statlig reglering av livsmedelssystemet utan ämnar istället lägga ett kritiskt öga på de

---

⁹ Andra på privata hållbarhetsstandardiseringar som *GlobalGap*, *MSC (Marine Stewardship Council)*, *Rainforest Alliance* är internationellt representerade av flera företag, producenter och organisationer. För vidare läsning se Henson och Humphrey (2010, s.1632-1633).

brister som idag finns inom de privat reglerade delarna av systemet. De nuvarande statliga motsvarigheterna till reglering av livsmedelssystemet, exempelvis Europeiska Unionens gemensamma jordbrukspolitik (CAP¹⁰), lider även de av brister och svårigheter vilka dock inte omfattas av denna studie. Min uppsats innefattar inte heller en demokratidiskussion där jag diskuterar värden utifrån olika demokratiteorier. Därigenom kommer jag inte argumentera för en viss demokratiteoretisk ståndpunkt utan istället inkludera ett brett spektrum av värden och begränsa studien till legitimitetsaspekten hos demokratibegreppet.

---

¹⁰ The European Union *Common Agriculture Policy*

2 Bakgrund och val av fall

Kärnan i diskussionen om *private governance* är att de politiska och ekonomiska förändringar som globaliseringen fört med sig inneburit ett skift i politikens kapacitet. Olika överstatliga och icke-statliga aktörer har tagit viktiga politiska roller och enligt många forskare är det framförallt de privata företagen som erhållit fördelar i och med globaliseringens framfart (Fuchs 2007, s.43).

2.1 Utvecklingen inom det globala livsmedelssystemet

Den utveckling som beskrevs i föregående avsnitt kan i ett livsmedelsperspektiv förstås utifrån de förändringar som skedde i och med Uruguayrundan år 1986-1994 och bildandet av världshandelsorganisationen WTO¹¹ år 1995 (Fuchs och Kalfagianni 2009, s.226). Uruguayrundan var den sista förhandlingsrundan inom WTOs föregångare - det allmänna tull- och handelsavtalet GATT¹² - och innebar en förstärkning av det bilaterala avtalet i och med att det gick från att vara ett mellanstatligt avtal till att bli en mellanstatlig organisation (Regeringen 2009). Innan Uruguayrundans avslut var jordbruket inte inkluderat i det mellanstatliga handelsavtalet utan stater drev istället sina egna strategier gällande handel med jordbruksvaror (Fuchs och Kalfagianni 2009, s.226). Jordbruksfrågan blev dock en viktig fråga under Uruguayrundan och beslut togs om liberalisering av jordbruket inom medlemsländerna av organisationen WTO (Regeringskansliet 2009). Besluten som togs innebar att det nationella livsmedelssystemet övergick till att bli det globala livsmedelssystem vi har idag (Josling 2003, s.75).

2.2 Den Tredje Matregimen

Enligt WTO var besluten som togs angående jordbruket viktiga första steg mot en friare och mer rättvis marknad för jordbruksvaror. I och med undertecknandet av

---

¹¹ The World Trade Organization

¹² General Agreement on Tariffs and Trade

WTO-avtalet hade medlemsländerna gått med på att lätta på handelsbarriärerna för jordbruksvaror och att minska sina nationella jordbruksbidrag (WTO 2012). Nu i efterhand kan vi vittna om att reducerade handelsbarriärer fört med sig en ökad konkurrens och möjliggjort ett globalt distributionssystem för transport av jordbruks- och livsmedelsvaror. Denna utveckling har dock visat sig gynna vissa mer än andra. Den utvidgade spelplanen som skapades i och med utformningen av WTO har tillåtit redan stora aktörer på marknaden att växa sig ännu större och ännu starkare än tidigare (Fuchs och Kalfagianni 2009, s.226).

Burch och Lawrence (2005) talar om den pågående utvecklingen av det globala livsmedelssystemet som den *Tredje Matregimen*, ett fenomen som introducerades i avsnitt 1.4.

Den Tredje Matregimen är enligt Burch och Lawrence en utveckling där globala återförsäljare dominerar distributionen av livsmedel och jordbruksvaror världen över. Marknaden är ett oligopol, där ett stort antal producenter tvingas kontrahera sig till den enormt koncentrerade marknaden av globala återförsäljare – det vill säga stormarknader.

I och med en hög marknadskoncentration och därmed även hård konkurrens tvingas de stora kedjorna profilera sig och differentiera sitt sortiment. Marknaden fylls därför alltmer av de globala stormarknadernas egna varumärken, som konkurrerar med redan etablerade varumärken vilka tidigare dominerat marknaden (Burch & Lawrence 2005, s.12-13). Denna utveckling, i samspel med den alltmer uppmärksammade kritiken av industrialiseringens följder, har lett till att konkurrensen kommit att koncentrera sig runt produktsortimentens miljömässiga och sociala hållbarhet (ibid; Henson & Reardon 2005, s.241). Detta har burit med sig att majoriteten av livsmedelskedjorna numera tillämpar sina egna hållbarhetsstandardiseringar vilka leverantörer och producenter förväntas följa (Burch & Lawrence 2005, s.12-13).

De privata hållbarhetsstandardiseringarna gör att företagen kan styra sitt vitt utspridda internationella distributionssystem och kontrollera produkten från frö till butikshylla (Fuchs & Kalfagianni 2010, s.227; Burch och Lawrence 2009, s.268). När de stora återförsäljarna numera inte endast konkurrerar prismässigt utan även produkt- och varumärkesmässigt innebär det att de privata standardiseringarna kommit att styra det globala livsmedelssystemet till en större grad än de statligt reglerade standardiseringarna (Henson & Reardon 2005, s.242). Eftersom möjligheten för producenter att verka globalt påtagligt minskar i fall producenterna inte väljer att kontrahera sig under någon av de stora återförsäljarna (Henson & Reardon 2005, s.245), har de privata standardiseringarna för livsmedel, utan att egentligen någonsin varit lagligt bindande, blivit obligatoriska för producenter med en önskan om att verka på den globala marknaden (Fuchs och Kalfagianni 2010b, s.2).

2.3 Val av fall

De empiriska fall som ligger till grund för analysen har valts ut strategiskt efter

storhet och mina valda fall anser jag vara mycket tunga i det teoretiska område jag studerar - private governance inom det globala livsmedelssystemet (Teorell och Svensson 2007, s.151). Jag har valt att utgå från tre av världens fyra största globala återförsäljare av dagligvaror *Walmart*, *Carrefour* och *Tesco* (Super Market News 2011). Om dessa internationellt täckande aktörer inte uppfyller kraven för demokratisk legitimitet, vilka gör då det?

Dessa tre globala aktörer är så kallade "hypermarkets" (på svenska stormarknader). De säljer inte bara livsmedel utan även andra dagligvaror som smink, kläder, byggmaterial etcetera. Deras huvudsakliga fokus ligger dock på livsmedel och då samtliga tillämpar sina egna hållbarhetsstandardiseringar anser jag de vara relevanta studieobjekt för min uppsats. Företagen som sådana kommer inte vara i centrum för studien utan istället deras respektive hållbarhetsstandardisering¹³ av livsmedel samt det arbete som försiggår kring standardiseringarna.

För att inte förvilla läsaren kommer jag härnäst tala om mina fall som "livsmedelskedjor" eftersom jag anser att termen "stormarknad" inte anknyter i tillräckligt stor utsträckning till studiens ämnesområde – livsmedel.

---

¹³ Respektive företags hållbarhetsstandardisering redogörs för i kapitel 5.

3 Metod och material

I föregående kapitel redogjorde jag för den bakgrund som ligger till grund för min studie samt de fall som min analys fokuserar kring. I detta kapitel kommer jag redogöra för mina metodologiska val och det material som tillämpats i studien. Jag inleder med en diskussion kring studiens valda metod för att sedan diskutera vikten av intersubjektivitet i mitt arbete, för att till sist redogöra för mitt material.

3.1 Metodologisk diskussion

Studien är av intensiv och kvalitativ karaktär där jag med hjälp av de värden som definieras inom begreppet demokratisk legitimitet ämnar belysa den problematik som uppstår inom private governance av det globala livsmedelssystemet. I och med att studien är baserad på värden anser jag att värden kan fungera som utgångspunkt för vetenskaplig analys.

Som beskrivits i kapitel två använder jag mig av tre fall för att exemplifiera min teoretiska problematik. Studien är dock ingen fallstudie av traditionell karaktär med syftet är att beskriva en eller flera analysenheter i detalj. Istället använder jag mina valda fall som verklighetsanknutna utgångspunkter för argumentationen kring privata hållbarhetsstandardiseringar av livsmedel. Eftersom min studie underbyggs av empiriska fall förstärks min argumentation samt analys och därmed även studiens externa giltighet (Badersten 2006, s.170).

Då jag inte ansett någon specifik metodologiskt tillvägagångssätt lämpat sig tillräckligt väl för mitt valda studieobjekt har jag tillämpat en förening av metodologiska tillvägagångssätt. Utgångspunkten för mitt metodologiska ramverk härstammar från Beckmans resonemang kring den normativa, den utvärderande samt den idékritiska studiens likartade karaktärsdrag (Beckman 2007, s. 77; Beckman 2006, s.337). Utifrån Beckmans tankegångar har jag format ett metodologiskt ramverk utifrån vilket jag analyserar mina valda värden i anknytning till mina valda empiriska fall.

Jag ämnar i likhet med den externa idékritiken samt normativ metod, att med hjälp av normativa utgångspunkter ta ställning i frågan om huruvida självregleringen av livsmedelssystemet kan anses legitim eller ej (Beckman 2007, s.76-77). Studien syftar till, liksom den normativa undersökningen, att kritiskt granska de argument som lyfts för och emot mitt valda studieobjekt (Beckman 2006, s.337). Beckman menar att den normativa undersökningen i just detta avseende har vissa likheter med det metodologiska tillvägagångssättet för utvärdering då de båda har som syfte att i efterhand värdera ett utfall utifrån på förhand uppställda kriterier (ibid). Karlsson (1999, s.17) menar att utvärderingens

centrala uppgift just är att formulera värdeomdömen om sitt *valda* utvärderingsobjekt och att utvärderingen inte enbart bör beskriva eller mäta, utan istället *kritiskt granska* sitt valda studieobjekt (ibid). Istället för att utgå från studieobjektets egna mål menar Beckman (2010, s.338) att forskaren självständigt bör formulera värdemässiga utgångspunkter och kriterier för sin undersökning i linje med vad Vedung (1998, s.194) kallar för en *preskriptiv värdering*. En preskriptiv värdering, där forskaren på egen hand formulerar värden och sedan argumenterar för dessa, utan att ta hänsyn till om dessa värden fungerar som mål för studieobjektet i fråga, ger ett kritiskt oberoende perspektiv vilket den *deskriptiva värderingen* (måluppfyllelseutvärdering) inte kan motsvara.

Eftersom det inte existerar någon allmänt föreskriven *preskriptiv* värdeteori måste forskaren här inta en egen ”värdeposition”. Denna värdeposition kräver i sin tur en etisk argumentation för att stärka studiens legitimitet. Slutresultaten riskerar annars att uppfattas som irrelevanta i anknytning till det specifika studieobjektet. För att behålla sin ”vetenskapliga objektivitet” rekommenderar Vedung därför att forskaren utgår från tidigare vetenskapligt formulerade värdegrunder (ibid). Forskaren bör därmed ta en deduktiv ansats och formulera sina värdekriterier utifrån en redan existerande teoretisk ståndpunkt (Teorell & Svensson 2007, s.49; Karlsson 1999, s.42). Jag har valt att använda teorin kring demokratisk legitimitet¹⁴ som vägledning för de värdekriterier jag använder mig av i studien.

En markant skillnad mellan normativ metod och utvärderingsmetod är enligt Beckman (2010, s.338) att den normativa studien i högre grad intresserar sig för utvärderingskriterierna i sig istället för tillämpningen av dessa vilket är fallet för utvärderingen. I den normativa studien är således värdenormerna föremål för undersökningen och inte den verklighet i vilka värdena figurerar. Här balanserar min studie lite emellan det normativa och det utvärderande tillvägagångssättet. Jag hävdar dock att resultatet av en utvärdering, det vill säga om något är önskvärt eller inte, utgör ett led i en värdering och därmed även ett normativt resonemang (Teorell & Svensson 2007, s.31), vilket leder till att jag anser det vara möjligt att kombinera de båda metodologiska tillvägagångssätten.

I min analys kommer jag därmed utvärdera de privata hållbarhetsstandardiseringarna utifrån mina på förhand definierade demokratiska legitimitetsvärden i samförstånd med de vetenskapliga argument som förs för eller emot private governance. Utvärderingen riktar sig inte till de specifika aktörerna som jag studerar utan istället till de idéer och därmed exempel som dessa representerar. Utifrån min analys kommer jag sedan argumentera för inom vilka ramar eller värden som självreglering, och därmed även private governance, inom det globala livsmedelssystemet kan anses vara demokratiskt legitimt eller inte.

Utifrån det utrymme som ges i en kandidatuppsats har jag valt att begränsa min analys till att innefatta två intressegrupper: *jordbruksproducenter* samt *konsumenter*. Det är sedermera dessa två intressegruppers perspektiv som min analys kommer utgå från och vilka fungerar som underlag för mina resultat. I

---

¹⁴ Begreppet demokratisk legitimitet samt de värden som begreppet innefattar beskrivs närmare i kapitel 3.

analysen tar jag inte hänsyn till att en jordbrukare även kan vara en konsument och vise versa utan behandlar dem som enskilda intressegrupper. Detta för att kunna tydliggöra en eventuell skillnad mellan dessa gruppers uppfattningar om de privata standardiseringarnas demokratiska legitimitet.

3.2 Tyckande eller utvärderande?

För att skilja min argumentation från ”rent tyckande” är det av stor vikt att studien uppvisar intersubjektivitet, eftersom det vetenskapliga värdet av studien främst framgår i argumentationen för det vetenskapliga resultatet (Beckman 2010, s.339). Enligt Badersten (2006, s.15) är det den interna giltigheten som behandlar den inre kvaliteten i argumentation baserad på normativ värdegrund och vad som möjliggör en kritisk granskning av det uppnådda resultatet.

Premisserna för intern giltighet kan sammanfattas i fyra krav. Analysen ska för det första vara av hög precision där värden och begrepp är entydigt och klart formulerade (ibid, s.85). Det ska inte ligga några oklarheter i värdet eller de värden som ligger till grund för en normativ analys. För det andra ska argumentationen som förs även vara tydlig och klar. En god argumentation följer den så kallade *generositetsprincipen*. Argumentationen ska därmed vara generös mot de invändningar och motargument som finns och ge dessa en så fördelaktig tolkning som möjligt (ibid, s.93-94). Endast då kan forskarens argument anses vara ”verkligt träffande” (Beckman 2007, s.78). Det tredje kravet är reproducerbarhet vilket innebär att studien bör vara möjlig att rekonstruera. Detta förutsätter en genomskinlig analys för att läsaren ska kunna följa alla led fram till det slutgiltiga resultatet. Det fjärde och sista kravet för intern giltighet uppfylls genom en relevant och saklig argumentation. Argumentationen ska snarare fokusera på vad som sägs än vem som säger det, eller varför det sägs samt ta en övertygande snarare än en övertalande form (ibid, s.104).

Uppfyller jag dessa fyra ovanstående krav är min analys internt giltig och därmed även mottaglig för kritik (ibid, s.190).

3.3 Material och källkritik

Eftersom jag grundar min analys i de tre empiriska exemplen, Wal-Mart, Carrefour och Tesco, vilka i skrivande stund inte har någon Sverigerepresentation, men även i tidigare forskningsresultat kring private governance har jag valt att enbart använda mig av sekundärmaterial. Majoriteten av det material som behandlar företagen specifikt har inhämtats från företagens hemsidor men även kompletterats med pressmeddelanden. Samtliga argument för och emot private governance och då även specifikt privata standardiseringar har inhämtats från vetenskaplig litteratur såsom böcker och artiklar.

Att det material som funnits att tillgå gällande de globala livsmedelskedjorna enbart kommer från företagen själva är inte helt oproblematiskt. Jag har exempelvis använt mig av CSR-rapporter i stor utsträckning i analysen vilket är en relativt subjektivt källa. Enligt Coors och Winegarden (citerade i Jones et al. 2005, s.584) är CSR-rapportering inget annat än reklam som förmedlar information om nya produkter och mervärden som konsumenten kan tänkas vilja betala ett högt pris för. Speciellt inom detaljhandeln, där företagen konkurrerar med relativt homogena produkter, är CSR och dess rapportering ett mycket effektivt tillvägagångssätt för att differentiera företagets varumärke (ibid, s.585).

Trots det empiriska materialets påtagliga subjektivitet anser jag det finns användbart innehåll i materialet eftersom studiens syfte inte är att utvärdera företagen enskilt. Istället använder jag mina fall som empiriska exempel som verklighetsanknytning till min analys.

För ett mer objektivt material hade ingående fältstudier krävts där jag besökt och intervjuat jordbrukare och konsumenter världen över. Då detta inte ter sig realistiskt inom det utrymme som ges i en kandidatuppsats har jag valt att gå en alternativ väg. Min studie kan därmed ses som en förstudie för mer omfattande studier där mina resultat kan fungera som utgångspunkt.

4 Teori

För att ha möjlighet att ta ställning till och kritisk granska den demokratiska legitimiteten hos de globala livsmedelskedjorna behöver jag först och främst klargöra för samt motivera varför dessa aktörer bör analyseras utifrån demokratisk legitimitet. Min motivering tar avstamp i Uhlin och Ermans (2010, s.195) resonemang kring transnationella aktörer och dess förhållande till demokratisk legitimitet.

Uhlin och Erman (2010, s. 8-9) menar att det är av stor vikt att analysera de demokratiska aspekterna och därmed även den demokratiska legitimiteten i de transnationella aktörernas framfart eftersom de har en stor inverkan inom governance och på det globala samhället. De anser dock att alla transnationella aktörer inte nödvändigtvis måste uppfylla samma demokratiska krav. Istället menar författarna att de demokratiska kraven beror på aktörens individuella egenskaper och karaktär.

Inledningsvis i detta kapitel kommer jag redogöra för samt motivera mitt val av teori med anknytning till Uhlin och Ermans diskussion. Därefter kommer jag redogöra för teorin om demokratisk legitimitet.

4.1 Makt och politisering

De två variablerna jag väljer att motivera mitt val av teori utifrån är *makt* och *politisering*. Makt och politisering är enligt Erman och Uhlin (2010, s.195) två viktiga aspekter i diskussionen om demokratisk legitimitet hos transnationella företag. Desto mer makt en aktör innehar desto större är behovet av demokratisk legitimitet. Likaså innebär en hög politiseringsnivå, det vill säga en stor politisk påverkan, även det att högre demokratiska krav bör ställas. Jag kommer i min vidare diskussion främst fokusera på maktaspekten men i och med detta även knyta an till det politiska inflytande som makt möjliggör för.

Makt kan analyseras utifrån olika avseenden men för att påvisa livsmedelskedjornas makt utgår jag från den instrumentella, den strukturella samt den diskursiva maktdimensionen¹⁵ (Fuchs 2007, s.56).

Den *instrumentella maktdimensionen* tillämpar ett individbaserat maktkoncept utifrån vilket direkt inflytande på politiska beslut analyseras (ibid, s.57). Instrumentell makt är först och främst förknippad med lobbying där representanter

---

¹⁵ Maktdimensioner vilka kan jämföras med Steven Lukes teori om "Maktens tre ansikten", se Carter (2007, s.184)

från exempelvis företag kommunicerar med politiker och andra inflytelserika personer för att påverka politiska beslut (ibid, s.70). Inom livsmedelsindustrin sker detta med stor kraft i och med att privata aktörer, som livsmedelskedjorna, försöker påverka statlig och internationell reglering för livsmedelstandardisering (Fuchs & Kalfagianni 2010, s.228).

I och med den *strukturella maktdimensionen* innebär maktutövande inte bara direkt påverkan utan även kontroll av andra aktörers valmöjligheter genom så kallade ”icke beslut”. Maktutövaren kan därmed styra både vilka beslut som tas samt vilka ämnen som kommer upp till diskussion (Carter 2007, s.184). Självreglering i form av privata standardiseringar inom livsmedelsindustrin är en form av strukturell makt (Fuchs 2007, s.115). De transnationella livsmedelskedjorna innehar en internationell samt nationell strukturell makt i och med att de genom sina privata regelverk för livsmedel har möjligheten att styra både bönder som länder i termer av vilken typ av livsmedel de producerar samt hur det produceras (Fuchs & Kalfagianni 2010, s.228).

Diskursiv makt är den typ av makt som formar identiteter och föreställningar till den grad att varken synliga eller dolda konflikter längre existerar. Förutom egenskapen att driva åsikter har den diskursiva makten även förmågan att framavla åsikter efter behov (Fuchs 2007, s.60-61). De globala livsmedelskedjorna utövar diskursiv makt i och med sina privata standardiseringar eftersom de anger sig vara de mest effektiva aktörerna för pådrivandet av hållbar utveckling framför de mer långsamma statliga alternativen (Bulkeley & Newell 2010, s.101).

Jag har här påvisat att de globala livsmedelskedjorna intagit en påtaglig maktposition inom governance vilket enligt Erman och Uhlin (2010, s.207) betyder att de borde vara objekt för demokratisk kontroll. Därför anser jag de transnationella livsmedelskedjorna vara lämpliga föremål att analysera utifrån ett *demokratiskt legitimitetsperspektiv* – en teori som redogörs för i nästkommande avsnitt.

4.2 Demokratisk legitimitet

Erman och Uhlin (2010, s.10) framhäver vikten av att skilja mellan begreppen *legitimitet* samt *demokratisk legitimitet* och klargör för denna olikhet genom att definiera relationen mellan just demokrati och legitimitet. Ett demokratiskt system består av två delar: en politisk auktoritet och en grupp individer vilka omfattas av denna auktoritet - demos. Demokratisk legitimitet erhålls av denna politiska auktoritet, inte genom vad denna åstadkommer, utan genom folket som omfattas av auktoriteten. Källan för demokratisk legitimitet går således genom medborgarna och inte genom måluppfyllelse. Denna definition av demokratisk legitimitet är just den som orsakar den problematik som är källan till diskussionen om private governance. Hur kan privata aktörer anses som legitima politiska beslutsfattare när de inte omfattas av demos?

Enligt Warding (2009, s.204) finns det inte någon ensam källa som förmedlar demokratisk legitimitet hos privata transnationella aktörer. Istället måste olika element kombineras för att komma till rätta med bristen på folklig representation. Jag kommer därför fokusera kring olika dimensioner av demokratisk legitimitet och inte enbart deltagarvärdet.

Dingwerth definierar begreppet demokratisk legitimitet utifrån *input- och throughput-legitimitet*. Dessa dimensioner kan förstås utifrån de aktörer som deltar samt de processer som sker i och med ett beslutsfattande. Uhlin och Erman (2010, s.32) inkluderar även en tredje aspekt av demokratisk legitimitet; *output-dimensionen*. Output-legitimitet definieras av Uhlin (ibid) som de demokratiska konsekvenser som följer ett beslut eller en handling, men som av andra oftast definieras som måluppfyllelse eller effektivitet (Fuchs et al. 2009, s.359; Bexell & Mörth 2010, s.12).

I nästkommande avsnitt definieras varje dimension av demokratisk legitimitet och dess värden närmare. Jag väljer att inte skilja de processrelaterade dimensionerna input- och throughput-legitimitet åt utan behandlar dessa två under den gemensamma rubriken ”inflödeslegitimitet”¹⁶. Begreppet output-legitimitet presenteras enskilt under rubriken ”utflödeslegitimitet”¹⁷. I samband med att värdena inom respektive dimension presenteras kommer jag även definiera vilka empiriska fenomen som sorteras under respektive värde i min senare analys.

4.3 Inflödeslegitimitet

4.3.1 Deltagande

Dingwerth särskiljer deltagande enligt två avseenden; i vilken *omfattning* deltagande tillåts samt *kvaliteten* av deltagandet (Dingwerth 2007, s.28).

Omfattningen redogör för vilka som tillåts att delta i en beslutsprocess. För att en legitim beslutsprocess ska ta vid bör den uppsättning påverkade aktörer representeras proportionellt vid beslutet. Rent hypotetiskt är den mest legitima beslutsprocessen den där omfattningen av deltagande är så pass enhetlig och bred som bara möjligt. *Kvaliteten* i en beslutsprocess hänvisar i sin tur till i vilken grad aktörerna som är involverade i beslutsprocessen verkligen deltar vid det reella beslutsfattandet. Deltagandet kan variera mellan allt från att passivt mottaga information från massmedia, framröstande av representanter till aktivt deltagande i debatter (ibid, s.34-35).

---

¹⁶ Översättning enligt Sjödstedt & Persson (2010, s.73)

¹⁷ ibid.

4.3.2 Operationalisering av värdet deltagande

Omfattningen mäts och diskuteras utifrån vilka som deltar i livsmedelskedjornas beslutsprocesser och det arbete som är förknippat med hållbarhetsstandardiseringarna. Jag kommer här se till hur väl de olika grupperna, konsumenter och jordbrukare, är representerade.

Kvaliteten analysers utifrån vilken omfattning aktivt deltagande tillåts i de besluts- och utvecklingsprocesser som rör hållbarhetsstandardiseringarna. Jag kommer alltså se till hur konsumenter samt jordbrukare deltar i processen och i fall de två intressegrupperna har olika tillgång till olika nivåer av deltagande.

4.3.3 Demokratisk kontroll

Det andra avseendet utifrån vilket inflödeslegitimitet kan analyseras, *demokratisk kontroll*, hänvisar till att beslutsprocesser i någon omfattning bör kontrolleras av de intressegrupper som påverkas av beslutet.

Att de som deltar i beslutsprocesserna agerar utifrån intressenternas bästa är fundamentalt men för att uppnå detta krävs dels möjligheten för *ansvarsutkrävande* (accountability på engelska), dels en viss nivå av *transparens* i beslutsprocessen (Dingwerth 2007, s.29). Ansvarsutkrävande innebär att påverkade eller drabbade aktörer har rätten att utifrån vissa kriterier kräva att beslutsfattare tar ansvar för sina handlingar eller följderna av ett visst beslut (Kronsell & Bäckstrand 2010, s.41). Ansvarsutkrävande förutsätter i sin tur en viss nivå av transparens där påverkade aktörer har insyn i beslutsprocessens struktur, status och funktion. Transparensen vilar på kvaliteten och tillgängligheten i informationen som når ut till intressenter, vilka intressenter informationen når ut till samt vilka resurser, finansiella som tekniska, som krävs för att ta del av informationen (Dingwerth 2007, s.31).

4.3.4 Operationalisering av värdet demokratisk kontroll

Måttet av *ansvarsutkrävande* fastställs genom att se till vilka möjligheter och forum det finns för ansvarsutkrävande. Det vill säga vilka kontrollmekanismer som finns att tillgå för de berörda intressenterna – jordbrukare och konsumenter.

Transparensen i beslutsprocessen kring hållbarhetsstandardiseringarna utvärderas utifrån vilken grad konsumenter och producenter har möjlighet till insyn i de beslut som fattats samt arbetet som följer dessa beslut.

4.3.5 Deliberation

Den tredje aspekten utifrån vilket inflödeslegitimitet kan analyseras är värdet *deliberation* som omfattar dels möjligheten till diskussion, men även *balansen* i den omslutande diskursen (Dingwerth 2007, s.31).

Deliberationsvärdet behandlar vilken roll argumentation och diskussion ges i en beslutsprocess samtidigt som dess *balans* hänvisar till vilka kvaliteter som innehas hos den eller de dominerande diskurserna i beslutsprocessen (ibid, s.35). Balansen i diskursen är nära sammankopplad med kvaliteten hos deltagandet och lyfter frågor om maktasymmetri och elitism i beslutsprocesser (Kronsell & Bäckstrand 2010, s.41) Desto mer plats som ges åt deliberation i form av öppna diskussioner samt argumentation och därmed även kritisk reflektion desto mer legitim anses organisationen, dess processer och beslut vara. Likaså bidrar en hög diskursiv balans, där samtliga deltagande verkligen medverkar, även det till en hög demokratisk legitimitet (Dingwerth 2007, s.31).

4.3.6 Operationalisering av värdet deliberation

Deliberation är ett värde som egentligen bör studeras antingen på närmare håll genom intervjuer eller kvantitativt med hjälp av frågeformulär, eftersom syftet är att se till hur diskussionen ter sig i praktiken. I och med denna studies begränsningar ser jag istället till den diskurs som finns omkring livsmedelskedjornas hållbarhetsstandardiseringar och huruvida processen kring dessa är öppna för diskussion samt hur det faktiska deltagande ser ut i dessa diskussioner.

4.4 Utflödeslegitimitet

Utflödeslegitimitet definieras oftast som *effektivitet* (Kronsell & Bäckstrand 2010, s.42). Effektiviteten av resultatet fungerar här som en källa för legitimitet snarare än den process som lett fram till resultatet (vilket är fallet gällande inflödeslegitimitet) (Fuchs et al. 2009, s.359).

Enligt Fuchs et al. (ibid) är problematiken förknippad med utflödeslegitimitet den att effektivitet är lika svårt att definiera som det är att mäta. I och med att det idag inte finns någon objektiv definition av den effektivitet som krävs av privata institutioner i tillhandahållandet av allmännytta (hållbarhet), kan den heller inte mätas. Författarna menar även att olika aktörer och intressegrupper därtill ofta definierar både effektivitet och allmännytta annorlunda (ibid). Mot denna bakgrund menar Fuchs och Kalfagianni (2010, s.239) att effektivitet förutsätter inflödeslegitimitet, eftersom det är endast då vi har vetskap om i fall beslut och uppsatta mål formulerats på demokratiskt legitima grunder. Även Dingwerth menar på att utfallet inte tillhör de grundläggande elementen för att uppnå demokratisk legitimitet och avgränsar därför sin analys till de processrelaterade delarna av inflödeslegitimitet.

Det finns dock forskare som anser att det faktiskt är möjligt att diskutera utflödeslegitimitet utifrån ett demokratiskt perspektiv. Vissa menar till och med att det är det ända sättet som legitimitet kan mätas på hos ett beslut som tas utan demos (Bexell & Mörth 2010, s.15). Med hänsyn till Wardings tidigare nämnda

resonemang¹⁸ och väljer jag att behandla två av dessa forskares tankegångar vilka jag anser kan appliceras på min definition av hållbarhet. De båda synsätten kompletterar varandra då den ena versionen med fördel tillämpas på den miljömässiga delen av hållbarhet samtidigt som att den andra tankegången passar bättre in på hållbarhetens sociala dimension.

4.4.1 Miljömässig effektivitet

Kronsell och Bäckstrand (2010, s.42) diskuterar utflödeslegitimitet i anknytning till miljöpolitiska frågor och organisationernas effektivitet att uppnå miljörelaterade mål. Författarna definierar utflödessidan av legitimitet utifrån fyra olika typer av effektivitet; *policy-effektivitet*, *institutionell-effektivitet*, *effektivitet i genomförandet* samt *miljömässig effektivitet*. Jag koncentrerar min analys kring de två sistnämnda effektivitetstyperna som berör själva implementeringen och de miljömässiga följderna.

Effektiviteten i genomförandet mäter Kronsell och Bäckstrand (ibid) genom att se till huruvida involverade aktörer efterföljer de åtgärdsprogram eller policys som de åtagit sig att agera efter. Syftet är alltså inte att se till de miljömässiga konsekvenserna utan att undersöka om vad som utlovats verkligen har implementerats på plats (ibid).

Den *miljömässiga effektiviteten* gör just det som effektiviteten i genomförandet inte gör – mäter det miljömässiga utfallet. Alltså mäts i vilken utsträckning den uppsatta institutionen eller reglerna bidrar till en faktisk miljömässig vinst (ibid).

4.4.2 Operationalisering av miljömässig effektivitet

De två effektivitetsvariabler som används i utvärderingen av livsmedelskedjornas privata hållbarhetsstandardiseringar är effektiviteten i själva utförandet och den miljömässiga förtjänsten som aktiviteten resulterar i. Effektivitetsvärdet är som redan nämnt endast miljöinriktad och kommer därmed inte mäta de sociala komponenterna av hållbarhet.

Jag kommer i mitt material se till den nuvarande implementeringen samt de faktiska resultat som presenteras.

4.4.3 Demokratiska konsekvenser

Den andra tankegången gällande utflödeslegitimitet som behandlas är Uhlins (2010, s.32-33) tidigare nämnda teoretiska resonemang om *demokratiska konsekvenser*.

---

¹⁸ Se avsnitt 4.2

I motsats till kritiska röster om utflödeslegitimitet menar Uhlin att utflödessidan av legitimitet är av stort intresse i anknytning till privata transnationella aktörers verksamhet. Istället för att definiera utflödeslegitimitet utifrån effektivitet väljer Uhlin att beteckna det som *demokratiska konsekvenserna av ett visst beslut eller aktivitet*. Desto fler kvalitativa demokratiska konsekvenser för samhället som ett visst beslut eller aktivitet för med sig desto högre anses dess utflödeslegitimitet vara (ibid).

I kontrast till Fuchs och Kalfagianni anser Uhlin att en hög utflödeslegitimitet kan förekomma trots svag inflödeslegitimitet. Exempelvis kan grupper i samhället pådriva en demokratisk förbättring i samhället utan att själva vara en demokratiskt vald organisation. Uhlin menar samtidigt att organisationer med en god inflödeslegitimitet även kan medföra negativa konsekvenser för demokratin. Utifrån detta resonemang anser Uhlin att utflödessidan av demokratisk legitimitet bör beaktas med motsvarande fokus som inflödessidan (ibid).

4.4.4 Operationalisering av demokratiska konsekvenser

Utvärderingen av vilka, om några, *demokratiska konsekvenser* som följer de privata hållbarhetsstandardiseringarna är något problematiskt. Dels eftersom jag i studien inte förespråkar någon specifik demokratiteori, dels då jag definierar hållbarhet enligt sociala termer och inte demokratiska. För att undkomma denna problematik väljer jag att i fokusera kring sociala aspekter såsom minskad fattigdom, förbättrade livsförhållanden och en ökad jämlikhet.

Jämlikhet kan i sig observeras som en av de tre dimensioner¹⁹ i vilket demokratiskt deltagandet kommer till uttryck. Demokratiskt deltagande implicerar inte endast en politisk jämställdhet utan även social jämställdhet. En viss välfärdsnivå krävs för att kunna åtnjuta de rättigheter som följer, och är fundamentala, för ett demokratiskt samhälle (Lauth 2008). Därför menar jag att genom att se till de sociala följderna för de två intressegrupperna, jordbruk och konsumenter, även mäter en dimension av de demokratiska konsekvenserna av livsmedelskedjornas hållbarhetsstandardiseringar.

---

¹⁹ Demokratiskt deltagande kommer till uttryck genom de tre dimensionerna: jämställdhet, frihet och politisk kontroll (Lauth 2008)

5 Privata standardiseringar

Innan analysen kommer jag kort beskriva de tre livsmedelskedjornas privata hållbarhetsstandardiseringar av livsmedel. Samtliga är av olika karaktär; ett kommer i indexformat och är menat att tillämpas på samtliga varor i sortimentet, den andra är en produktlinje och den tredje är en certifiering för frukt och grönt.

5.1 Walmart Sustainability Index

Sedan år 2005 drivs Walmarts hållbarhetsarbete utifrån tre olika mål. Det första är att drivas till 100 % av förnyelsebar energi, det andra är att producera noll kilo avfall och det sista är, vilket jag fokuserar på i studien, att sälja produkter som är hållbara både för människan och miljön (Walmart 2011).

År 2009 förstärkte Walmart sitt hållbarhetsarbete genom att lansera ett "hållbarhetsindex". Indexet ska främst fungera som en hjälpande hand för konsumenter i valet av produkter. Målet är att varje livsmedelsvara ska vara märkt enligt hållbarhetsindexet, likt dagens innehållsförteckning och att konsumenten därmed självständigt ska kunna göra de mest "hållbara valen". Walmart önskar skapa en produktstandard för 2000-talet med hjälp av sitt hållbarhetsindex vilket ämnar förbättra människors liv samt gör jorden till en bättre plats att leva på (Walmart 2012b).

5.2 Carrefour Quality Line Products

Sedan år 1992 arbetar Carrefour med att erbjuda sina kunder miljövänliga och socialt hållbara livsmedel genom sina *Quality Line-produkter*. Carrefours slogan i anknytning till produktsortimentet lyder "Good for you, right for all". Standardiseringen ska därmed försäkra kunden om att Carrefour som företag respekterar både människan och vår planet samt erbjuder konsumenter ett brett urval av produkter till bästa möjliga pris (Carrefour 2012).

5.3 Tesco Nature's choice

År 1992 införde Tesco en produktstandardisering av frukt och grönt som går under varumärket *Nurture*. Standardiseringen, som egentligen heter *Tesco Nature's Choice*, är exklusiv för Tesco och ska försäkra konsumenter om att frukt och grönsaker som säljs med certifieringen *Nurture* är odlade på ett miljömässigt och socialt ansvarsfullt vis. Företaget önskar att med sin standardisering bryta ny mark inom innovation och förbättringar för den lokala miljön (Tesco 2012).

6 Analys

Analysen behandlar samtliga värden som presenterats under inflödes- respektive utflödeslegitimitet. Som redan nämnts i avsnitt 3.1 kommer analysen enbart diskuteras utifrån intressegrupperna jordbruk samt konsumenter och tar därmed inte hänsyn till att jordbrukare eller jordbruksarbetare även kan vara konsumenter och vice versa²⁰.

6.1 Inflöde

6.1.1 Deltagande

Samtliga tre företag Walmart, Tesco och Carrefour betonar sitt arbete med att engagera och inkludera sina producenter i samtal och beslut om hur hållbarhetsstandardiseringarna bör utformas (Walmart 2011, s.6; Tesco 2011, s.8; Carrefour 2010, s.7). Walmart och Carrefour framhåller även hur de tillsammans med intresseorganisationer arbetar för att säkerhetsställa en god utveckling inom företagets hållbarhetsmässiga områden (Walmart 2011, s.96 Carrefour 2010, s.7). Om vi ser till *omfattningen* av deltagande skulle det i detta fall innebära att de som deltar i utvecklingen av hållbarhetsstandardiseringar framförallt är producenter, men även intresseorganisationer.

Gällande *kvaliteten* av deltagandet i beslutet om hållbarhetsstandardiseringar samt de aktiviteter som följer dessa går det att urskilja en viss trend hos alla tre livsmedelskedjor. Samtliga involverar sina producenter i att aktivt delta dels i uppföljningsarbetet av standardiseringarna, dels i det arbete som ger en grundläggande informationen om hur standardiseringarna bör utformas. Livsmedelskedjorna gör detta genom att implementera självutvärderingsprogram ute hos sina producenter vilket möjliggör för producenterna att själva påverka standardiseringarnas utformning (Walmart 2012b; Tesco 2011, s.14; Carrefour 2010, s.49).

Henson (2011, s.445) menar dock på att även om företagen säger sig vilja involvera andra individer i de processer som berör hållbarhetsområdet och bjuder in dessa att delta vid utformningen av standardiseringarna behöver det nödvändigtvis inte det betyda att ett verkligt deltagande faktiskt äger rum. De

---

²⁰ För motivering se avsnitt 3.1

aktörer, exempelvis producenter, som bjuds in kan visa motvillighet till att delta om de inte ser sin egen vinning i att medverka. Särskilt om det är en mindre producent som inte anser sig ha en betydande röst vid förhandlingar.

En ytterligare anknytning till kvaliteten av deltagande kan vi se i fallet Tesco. Företaget har ett klassificeringssystem där producenter delas upp i grupper om guld, silver eller brons utifrån hur väl de lyckas möta livsmedelskedjans uppsatta hållbarhetskrav. De producenter som uppnår guldnivån drar fördel av att erhålla längre kontrakt och högre försäljningsavtal än producenter på lägre nivåer (Tesco 2011, s.14).

Systemet för klassificering visar på att deltagandet till viss del är reducerat till enskilda grupper av producenter vilka erhåller längre kontrakt och därmed även kan tänkas ha ett större inflytande över standardiseringarna. Kvaliteten till deltagande bör således vara högre för guldproducenterna än silver- och bronsproducenterna.

Reardon et al. (2003, s.1146) menar på att vad som händer när livsmedelskedjorna tar sig in på marknader i utvecklingsländer är just att de producenter som inte har möjlighet till att anpassa produktionen enligt standardiseringarna förlorar sina kontrakt. Busch (2009, s.348) menar i sin tur att producenter som lyckas med investeringarna som krävs för certifiering enligt hållbarhetsstandardiseringarna får långa kontrakt med uppdragsgivare, vilket vi kan se i fallet Tesco, samtidigt som att de producenter vilka inte har samma möjlighet till att uppnå standardiseringskraven förflyttas till ett lägre marknadssegment. En konsekvens av Tescos klassificeringssystem kan tänkas bli att de som inte uppnår en tillräcklig nivå till slut utmanövreras av andra större producenter som från början haft möjligheten att uppnå ett bättre kontrakt. Detta skulle göra att Tescos producentklassificering även påverkar *omfattningen* av deltagandet då producenter med uppsagda kontrakt inte får chans att delta överhuvudtaget.

För att anknyta mer till konsumentens deltagande menar Fulponi (2006, s.4) att civilsamhället fått en större makt och därmed en högre möjlighet än tidigare att medverka i det arbete som rör hållbarhetsstandardiseringar eftersom livsmedelskedjorna tillverkar det som efterfrågas av konsumenterna.

Sammanfattningsvis anser jag att huruvida omfattningen eller kvaliteten av deltagandet är stort eller ej beror på vilken aktör som samtalet riktas emot. Ser vi till konsumenterna skulle det, enligt Fulponis argumentation, vara så att konsumenterna har en större inverkan än tidigare. Livsmedelskedjorna menar även att de utvecklar sina hållbarhetsstandardiseringar i samtal med intresseorganisationer och föreningar, vilka konsumenterna vanligtvis kan bli medlemmar av. Ser vi istället till producenterna är uppfattningen delad. Omfattningen verkar vara relativt god i våra empiriska exempel. Dock när det kommer till kvaliteten är det mer osäkert i och med att Tescos klassificering av sina producenter kan leda till att vissa inte inkluderas till lika stor del som andra. Något som i längden även kan påverka omfattningen av deltagandet.

6.1.2 Demokratisk kontroll

Som tidigare fastslagits innebär goda möjligheter till ansvarsutkrävande även en högre demokratisk legitimitet. För att ha möjlighet att utkräva ansvar krävs dock även en viss nivå av transparens i den information som ligger till grund för ansvarsutkrävandet.

Walmart (2011, s.33) menar att de med sitt hållbarhetsindex skapar en *transparent* kedja av leverantörer och producenter som alla arbetar tillsammans. Företaget anordnar varje år en hållbarhetskonferens; ”Global Sustainability Milestone Meeting”²¹ som direktsänds på företagets hemsida. Under konferensen diskuteras uppnådda framsteg och upplevda motgångar i företagets arbete för att nå hållbarhetsmålen²² (Walmart 2012c). Även Tesco (2011, s.13-14) betonar att transparens är en viktig del i deras arbete. Transparens, där relationen med producenten är öppen och ärlig, är en av de principer som företaget anser vara nödvändiga för att uppnå vad de benämner som ”rättvis handel”. Tesco anser sig åstadkomma denna transparens till viss del genom ett informations- och logistiksystem²³, vilket baseras på att olika producenter kan dela information mellan sig i detta databaserade system och därmed hjälpa varandra till att uppnå en mer hållbar produktion utan att någon producent halkar efter (Tesco 2012).

Livsmedelskedjorna försöker allt jämnt i sin hållbarhetsstandardisering påvisa transparens och en vilja att vara öppna med vad de gör. Det är dock inte endast arbetet runt omkring standardiseringarna som skapar transparens utan även de produkter som är resultatet av dessa. Fulponi (2006, s.4) menar att de privata standardiseringarna reducerar informationsgapet som vanligen uppstår mellan konsument, producent och återförsäljare. Vidare menar hon att med hjälp av en viss standardisering kan konsumenterna vara säkra på vilken produkt de köper, vart den tillverkats samt hur den tillverkats. Walmarts hållbarhetsindex är ett exempel på detta där hela produktsortimentet kommer att märkas utifrån både sociala och miljömässiga aspekter av hållbarhet, liknande det innehållsfakta som finns på de flesta produkter ute i butik idag.

För att övergå till ansvarsutkrävandet, menar Fuchs och Kalfagianni (2010, s.237) att även om offentliga aktörer inte lyckats med uppgiften att bedriva en rättvis global jordbrukspolitik står de åtminstone ansvariga för sin förda politik till en större omfattning än privata aktörer. Bland våra empiriska fall är Tesco egentligen den enda som redovisar någon form av kontrollmekanism för ansvarsutkrävande. Årligen genomför en oberoende tredje part en anonym utvärdering av Tescos relation till sina producenter. Producenterna tillfrågas i undersökningen om hur de upplever sin relation med Tesco samt sina möjligheter att påverka och därmed göra sin röst hörd i företaget. Hur denna information sedan används framgår dock ej i det studerade materialet.

---

²¹ Se den senaste konferensen: <http://www.walmartstores.com/Sustainability/10823.aspx?p=232>

²² Walmarts hållbarhetsmål se avsnitt 5.1

²³ För mer information se: <http://www.sedexglobal.com/about-sedex/what-we-do/>

Sammantaget är transparensen något som de privata hållbarhetsstandardiseringarna bidrar till samtidigt som ansvarsutkrävandet sviktar. Information om hållbarhetsstandardiseringarna finns tillgängliga för både konsumenter som producenter, men det verkar inte finnas någon utvecklad mekanism för ansvarsutkrävande eller någon specifikation om vilka som har rätt till att utkräva ansvar.

6.1.3 Deliberation

Deliberation syftar till hur stort utrymme som ges till diskussion, alternativa åsikter och minoriteter. Det är alltså mycket nära sammankopplat med kvaliteten i deltagandet, som ser till hur mycket verkligt inflytande deltagande har i de beslut och aktiviteter som förs.

I fallet med livsmedelskedjorna har det redan nämnts att producenter medverkar i arbetet med att utveckla samt även framställa de hållbarhetsstandardiseringar som idag tillämpas av företagen. I avsnitt 6.1.1 beskrevs dock hur bland annat Tesco klassificerar sina producenter och ger fördelar till de producenter som presterar bäst hållbarhetsmässigt sett. De producenter som inte har möjlighet att genomföra de investeringar som krävs kan därmed komma att prioriteras bort och inte längre inkluderas i livsmedelskedjornas samtal om hållbarhet. Fuchs och Kalfagianni (2010b, s.7) menar i sin tur att också konsumenter kan komma att uteslutas då de hävdar att individerna som drar nytta av de nya produkterna som skapas utifrån standardiseringarna till stor del är befolkningen i västvärlden samtidigt som människor med en lägre inkomst inte har möjlighet att konsumera samma produkter. Att de privata hållbarhetsstandardiseringarnas fördelar endast tillfaller en smal del av jordens befolkning är enligt Fuchs och Kalfagianni (ibid) ett bevis på att auktoriteten i livsmedelskedjan främst vilar på elitistiska grupper. Vidare betonar Henson (2011, s.445) vikten av att framhäva de maktskillnader som finns i deltagandet inom livsmedelsstandardiseringar. Inflytande, intressen och förväntningar skiljer sig många gånger så pass mycket åt mellan parter att någon eller någras intresse nästintill alltid marginaliseras. I de flesta fall är det minoriteter med ringa resurser som drabbas (ibid). Carrefour skriver dock i ett pressmeddelande, i samband med 20-års jubiléet av deras ”Carrefour Quality Lines”, att nittio procent av de bönder som från början var med och startade upp produktionen av de hållbara produkterna än idag är involverade i dess produktion (Carrefour 2012b). Det faktum att en hög majoritet av de bönder som från start involveras i ett projekt även finns med tjugo år senare skulle kunna vara ett bevis för att deliberationen är eller åtminstone har varit god. En stor del har därmed inte uteslutits från samarbetet på grund av dess ovilja eller oförmåga att tillämpa hållbarhetsstandardiseringen. Enligt pressmeddelandet framgår dock inte i fall detta endast gäller Frankrike och det finns inte heller någon dokumentation om storleksfördelningen hos de medverkande jordbruken.

Sammanfattningsvis är graden av deliberation i och med hållbarhetsstandardiseringarna splittrad. Alla producenter tillåts delta vid

standardiseringarnas utformning men som nämnt i avsnitt 6.1.1 riskeras vissa att lämnas utanför. Även om konsumentinflytandet hos livsmedelskedjorna idag är större än tidigare (Burch & Lawrence 2005, s.12) är det förmodligen inte så att alla konsumenter har lika stor makt och inverkan på livsmedelskedjornas arbete i samband med att alla inte har möjlighet att konsumera produkterna som tillverkats enligt standardiseringarna.

6.2 Utflöde

6.2.1 Miljöeffektivitet

I anslutning till miljöeffektiviteten ser vi dels till livsmedelskedjornas implementering av sina respektive hållbarhetsstandardiseringar, dels till eventuella miljömässiga förbättringar som standardiseringarna fört med sig.

För att börja med implementeringsmomentet kan vi se att Walmart år 2011 lanserade sitt hållbarhetsindex för jordbruksproduktion globalt. Till en början går hållbarhetsutvärderingen dock endast ut till deras största producenter av jordbruksprodukter (Walmart 2011, s.99). I december 2015 planerar Walmart att indexet ska vara i bruk så att konsumenter i hållbarhetstermer kan se hur varje enskild livsmedelsprodukt producerats (Walmart 2010).

För att fortsätta till de miljömässiga resultaten menar Fuchs et. al (2010b, s.6) att det idag inte finns bevis nog för att hävda att livsmedelskedjornas privata standardiseringar haft en verklig positiv inverkan på miljön. Samtidigt är det idag ett faktum att de flesta privata standardiseringar uppfyller högre krav än statliga regleringar gällande produkters miljömässiga hållbarhet (ibid, s.7). En studie genomförd av Minten et. al (2009, s.1735-1734) på ön Madagaskar i sydöstra Afrika visade även på att de globala livsmedelskedjorna haft en avgörande positiv inverkan på landets jordbruksutveckling. Jordbrukare menade på att även om de förlorade sina kontrakt med livsmedelskedjorna skulle de fortsätta bruka jorden utefter livsmedelskedjornas hållbarhetsstandardiseringar eftersom det visat sig vara fördelaktigt för den jord de brukar. Förbättrad jord användning och ett mer miljövänligt tillvägagångssätt menar Foley et. al (2011, s.339) är fundamentalt för ett hållbart jordbruk eftersom vi idag brukar jorden mer än någonsin tidigare och med en allt ökad miljöpåverkan (ibid, s.341).

Ser vi till de empiriska exempelfallen i denna studie och deras miljöförbättringar kan vi utläsa att Carrefour (2010, s.46) minskat sitt koldioxidutsläpp med flera tusen ton genom att minska antalet lastbilstransporter i sin distributionskedja med 51 000 stycken. Dels genom att välja alternativa transportmedel men även genom att inhandla produkter lokalt i linje med "Quality Line"-konceptet (Carrefour 2012c).

På ett övergripande plan är det svårt att bilda sig en uppfattning om hållbarhetsstandardiseringarnas miljömässiga konsekvenser. Tidigare studier samt Carrefour som empiriskt fall visar dock på positiva miljömässiga följder samtidigt som vissa hävdar att det än idag inte finns tillräckliga bevis för detta. Min

uppfattning är dock att materialet som behandlar studiens empiriska fall inte fullt ut kunnat bevisa för standardiseringarnas förmåga att åstadkomma miljövinster. Implementeringen är dock något Walmart åtminstone visar prov på i och med att de nu påbörjat arbetet med att globalt engagera jordbruk i hållbarhetsindexet, trots att det till en början endast berör de större producenterna.

6.2.2 Demokratiska konsekvenser

De demokratiska konsekvenserna behandlas i studien som de sociala konsekvenser vilka följer livsmedelskedjornas hållbarhetsstandardiseringar och dess implementering.

Livsmedelskedjornas kontroll över distributionskedjan minskar både kostnad och risk för företagen själva men den kan även minska risken för andra aktörer i kedjan, exempelvis de jordbrukare som har möjlighet att investera enligt kraven från hållbarhetsstandardiseringarna (Henson 2011, s.449). Många livsmedelsprodukter har även blivit billigare för konsumenten (Fuchs & Kalfagianni 2010b, s.7) i och med att standardisering tillåter en större effektivitet och därmed även lägre kostnader i distributionskedjan (Henson & Reardon 2005, s.245).

Fuchs et al. (2011, s.336) menar dock att kunskapen om vilka följer de privata standardiseringarna får för befolkningen i utvecklingsländer, vilka i de flesta fall livnär sig på jordbruk, idag är väldigt begränsad. Standardiseringarna kan, som tidigare nämnts, ha stängt ute mindre jordbruk vilka inte har de resurser som krävs för att uppnå standardiseringskraven (Fuchs & Kalfagianni 2010b, s. 7-8). Samtidigt visar Mintens et al. (2009, s.1735) Madagaskarstudie på att sjuttiofem procent av de medverkade bönderna angav att anledningen till att de ingått i kontrakt med de globala livsmedelskedjorna var den stabila inkomsten och tillgången till ny teknologi. Studien visade även att de mindre jordbruk som deltog i den globala distributionskedjan bunden till livsmedelskedjorna, hade en högre välfärd, stabilare inkomst och kortare perioder mellan skördar än icke-kontrakterade jordbruk (ibid, s.1137).

Busch (2009, s.348) menar dock på att livsmedelskedjorna och dess hållbarhetsstandardiseringar inte är lösningen på världens fattigdom då livsmedelskedjornas standardiseringar ofta kräver att jordbruken investerar i maskiner som gör att teknologin många gånger ersätter den mänskliga arbetskraften. Arbetstillfällen inom jordbruket minskar därmed markant och så länge dessa jordbruksarbetare inte förses med andra arbeten i städerna, dit de oftast beger sig, hamnar de på gatan (ibid). Detta är ett exempel på fenomenet ”flykten från landsbygden” vilket innebär att de producenter som inte har möjlighet att uppfylla de krav som livsmedelskedjornas hållbarhetsstandardiseringar innebär eller de som förlorar sitt arbete på jordbruken i och med teknologisk modernisering, tvingas in till städerna (Fuchs & Kalfagianni 2010b, s.8).

I de empiriska fallen återfinns åtgärder som arbetar för att mindre jordbruk ska kunna fortsätta sin verksamhet trots högre hållbarhetskrav. Walmart (2011, s.27)

exempelvis arbetar parallellt med sitt hållbarhetsindex för jordbruksprodukter med något som de kallar för ”Sustainable Farmers program”. Ett projekt som är nära sammanlänkat med företagets övergripande mål ”att sälja produkter som är hållbara för människa och miljö”. Avsikten med projektet är att engagera runt en miljon bönder i arbetet för ett mer hållbart jordbruk och att öka inkomsten för småskaliga jordbruk med tio till femton procent. Företaget menar att runt femtio procent av de bönder som tar del av åtgärdsprogrammet förväntas vara kvinnor (ibid). Kvinnor är för övrigt vanligtvis den grupp som drabbas hårdast av jordbrukets modernisering (Fuchs & Kalfagianni 2010b, s.8).

Sammanfattningsvis verkar de demokratiska konsekvenserna av hållbarhetsstandardiseringarna gynna vissa parter, det vill säga större jordbruk, samtidigt som att andra inte främjas i lika stor omfattning. De jordbrukare som har möjlighet att anpassa sig till standardiseringarna får en mer stabil inkomst och högre välfärd samtidigt som de vilka inte får kontrakt inte erhåller samma fördelar. Samtidigt kan vi se att exempelvis Walmart för ett aktivt arbete för att gynna mindre jordbruk. Detta hjälper de mindre jordbruken i sig men inte problematiken kring att efterfrågan av arbetskraft på jordbruken minskar i och med en mer avancerad teknologi. Vilket gör att ”flykten från landsbygden” fortfarande blir till ett problem när tidigare jordbruksanställda står utan arbete.

7 Diskussion

7.1 Slutsats

Studiens syfte har varit att utifrån ett demokratiskt perspektiv undersöka huruvida den privata självregleringen inom det globala livsmedelssystemet kan rättfärdigas som legitim. Detta har genomförts med hjälp av att kritiskt granska tre av världens största globala livsmedelskedjor och dess privata hållbarhetsstandardiseringar för livsmedel.

Efter att ha studerat livsmedelskedjornas privata standardiseringar, och därmed även private governance, utifrån både inflödes- som utflödeslegitimitet menar jag att självreglering kan rättfärdigas beroende på vilken intressegrupp och vilka demokrativärden som argumentationen utgår från. I min undersökning har jordbruk och konsumenter legat i fokus och det finns enligt min uppfattning en skillnad mellan samt inom dessa två grupper.

Om jordbruken sätts i fokus anser jag att de storskaliga jordbruken gynnas till en större grad än de småskaliga – speciellt i utvecklingsländer där resurserna normalt är mindre. Det finns samtidigt empiriska bevis för att de mindre jordbruken även kan gynnas i och med de privata hållbarhetsstandardiseringarna och att åtminstone ett av mina tre empiriska exempel aktivt arbetar med att stödja småskaliga bönder. Bland demokrativärdena anser jag deltagande och deliberation vara de värden där skillnaden är störst mellan jordbruken eftersom vissa jordbruk kan elimineras från kartan i och med standardiseringskraven. De demokratiska konsekvenserna kan också de fördelas ojämnt mellan olika grupper inom jordbruket då de som inte kvalificerar sig till ett kontrakt inte upplever de fördelar som ett hållbarare jordbruk medför.

Ser vi istället till konsumenterna är min uppfattning att uppdelningen inte är lika tydlig. Konsumenter gynnas enligt samtliga demokrativärden så länge de har möjlighet att konsumera de produkter som tillverkats enligt standardiseringarna. Dels eftersom de har möjlighet till att konsumera bättre produkter, dels som medlemmar i intressegrupper men även i egenskap av efterfrågedrivande konsumenter. Vissa forskare menar dock att alla inte har samma möjlighet att konsumera produkter som tillverkas enligt hållbarhetsstandardiseringarna vilket i sin tur medför en problematik. Samtidigt menar andra på att livsmedel blivit billigare i och med den effektiva distributionskedja som standardiseringarna för med sig.

Oavsett intressegrupp eller demokrativärde anser jag den huvudsakliga problematiken i och med självreglering vara den att de privata aktörernas vilja och ansvar att agera sträcker sig inom ett begränsat ansvarsområde (Henson 2011, s.444). ”Flykten från landsbygden” är ett exempel på detta. Folk som tidigare varit

engagerade i lantbruket flyttar in till städerna för att finna nytt arbete i takt med att jordbruken moderniseras. I städerna finns det många gånger inga arbeten att hämta och helt plötsligt är det inte företagets ansvarsområde utan istället det offentliga som måste ta hand om dessa arbetslösa individer. I utvecklingsländer finns många gånger inte sociala skyddsnet motsvarande de i västvärlden vilket gör att de arbetslösa hamnar på gatan eller i städernas slumområden. Siffror visar att år 2010 var landsbygdsbefolkningen i världens utvecklingsländer runt 60 procent. År 2030 förespås denna siffra ha sjunkit till hela 40 procent vilket kommer medföra enorma utmaningar både socialt, miljömässigt samt ekonomiskt (FAO 2006).

Jag anser det ligga ytterligare problematik i de sociala och miljömässiga följderna av de privata hållbarhetsstandardiseringarna. Även om de privata hållbarhetsstandardiseringarna innebär hållbarhetsmässiga fördelar krävs det att konsumenterna köper de produkter som avses för att en verklig förändring ska äga rum. Vi måste därför ställa oss frågan; *kan det förväntas att konsumenter gör de många etiska och moraliska beslut som krävs av dem i en matbutik?* Det finns forskning som visar på att konsumenter har för vana att välja varor vilka de är bekanta med och att få därför överväger specifika attribut hos produkter och varumärken (Busch 2009, s.350). Därför anser jag det föreligga en risk i en privat reglerad hållbar utveckling av livsmedelssystemet eftersom livsmedelskedjorna tillverkar och köper in de varor som efterfrågas. Därför - om ingen konsumtion, ingen efterfrågan och därmed inte heller någon hållbar utveckling.

7.2 Avslutande reflektion

7.2.1 Privat eller offentlig – bra eller dåligt?

I studiens inledande kapitel påpekade jag att studien inte är menad som en jämförelse mellan offentligt och privat utan istället en studie av de svårigheter som följer den privata regleringen av det globala livsmedelssystemet. Det nuvarande alternativet till privat är till trots idag offentligt vilket gör att det nästintill krävs en argumentation kring detta.

Även om jag påvisat brister i den privata regleringen vilket leder till att den skulle kunna påstås vara icke-rättfärdigad menar jag att även den statliga varianten blir problematisk i relation till livsmedelssystemet på en global nivå.

Henson (2011, s.448) menar att problematiken med private governance av det globala livsmedelssystemet är att fenomenet utvecklats i samtid med globaliseringen. Han menar vidare att det är svårt att skilja de svårigheter åt som privata regleringar fört med sig respektive de svårigheter som globaliseringen orsakat i sig självt. I internationella sammanhang, där de politiska diskussionerna är mer stängda för allmänheten än i nationella, är alla stater är ”privata aktörer” så länge som de ser till sina nationella intressen (Conzelmann & Dieter Wolf 2008, s.100). Statliga regleringar uppfyller därmed egentligen endast kraven för

demokratisk legitimitet inom den egna staten. Sedermera så fort de statliga standardiseringarna blir till globala ideal förlorar staten egenskapen som demokratiskt legitim aktör och de privata regleringarna kan då komma att prestera bättre på vissa nivåer av demokratisk legitimitet än de statliga (ibid, s.449). Skillnaden mellan ”privat” och ”offentligt” är i internationella sammanhang inte solklar och antagandet om att offentliga aktörer alltid agerar i ”allmänhetens intresse” samtidigt som att privata aktörer endast ser till sig själva är därför inte längre tillräckligt (Dingwerth & Hanreider 2010, s.96).

Avslutningsvis är min mening att det inte finns något givet svar i frågan om demokratisk legitimitet i det globala livsmedelssystemet eftersom det idag råder brist på självklara alternativ. Därför menar jag på att det finns ett stort behov av vidare forskning inom ämnet. Vad som behövs är fältstudier, liknande den studie som Minten et al. (2009) genomförde på Madagaskar, där följderna av privata men även offentliga aktörers ingripanden kan observeras på plats. Först då går det att uttala sig om en högre eller lägre demokratisk legitimitet i teorin översätts till en bättre eller sämre demokratisk legitimitet i praktiken.

8 Referenser

- Beckman, Ludvig., 2006. "Idékritik och statsvetenskapens nytta". *Statsvetenskaplig Tidskrift* vol.108, nr.4, ss.331-34
- Beckman, Ludvig., 2007. *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Bexell, Magdalena och Ulrika Mörth., 2010. "Introduction: Partnerships, Democracy, and Governance" i Magdalena Bexell och Ulrika Mörth (red.) *Democracy and Public-Private Partnerships in Global Governance*. NY: Palgrave Macmillian
- Bulkeley, Harriet och Peter Newell., 2010. *Governing Climate Change*. New York:Routledge.
- Busch, Lawrence., 2009. "The private governance of food: equitable exchange or bizarre bazar?". *Agriculture Human Values* vol. 28, ss. 345-352.
- Burch, David och Lawrence, Geoff., 2005. "Supermarket Own Brands, Supply Chains and the Transformation of the Agri-Food System". *International Journal of Sociology of Agriculture and Food* vol.13, nr 1, ss.1-28
- Bäckstrand, Karin – Jamil Khan – Annica Kronsell – Eva lövbrand.,2010. *Environmental Politics and Deliberative Democracy: Examining the Promise of New Modes of Governance*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Carrefour 2010. *2010 Annual Activity and Sustainability Report* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.carrefour.com/cdc/responsible-commerce/sustainability-report/> [Hämtad: 2012-04-24]
- Carrefour 2010b. *Product Safety and Quality* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.carrefour.com/cdc/responsible-commerce/> [Hämtad: 2012-04-24]
- Carrefour 2011. *Carrefour around the world* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.carrefour.com/cdc/group/our-business/carrefour-around-the-world/> [Hämtad: 2012-04-24]
- Carrefour 2012. *Good for you, right for all: Our approach* [Elektronisk] Tillgänglig:<http://bonpourvousbienpourvous.carrefour.com/en/notre-demarche.php> [Hämtad: 2012-04-24]
- Carrefour 2012b. Pressmeddelande 2012-02-23: *Carrefour celebrates 20 years if commitment working alongside French farmers* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.carrefour.com/cdc/press/release/news-releases/> [Hämtad: 2012-05-05]
- Carrefour 2012c. *The Group and its Suppliers* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.carrefour.com/cdc/responsible-commerce/our-social-and-ethical-approach/the-group-and-its-suppliers/> [Hämtad: 2012-05-05]
- Carter, Neil., 2007. *The politics of the environment*. 2 uppl. New York: Cambridge University Press.

- Conzelmann, Thomas – Dieter Wolf, Klaus., 2008. "The potential and limits of governance by private codes of conduct" i Jean-Christophe Graz och Andreas Nölke (red) *Transnational Private Governance and its Limits*. NY: Routledge, ss.98-114.
- Delmas, A. Magali – Oran.R, Young., 2009. *Governance for the Environment New Perspectives*. NY: Cambridge University Press.
- Dingwerth, Klaus., 2007. *The New Transnationalism: Transnational Governance and Democratic Legitimacy*. NY: Palgrave Macmillian
- Dinwerth, Klaus och Tine Hanreider., 2010. "Public Markets and Private Democracy? The Renegotiation of Public and Private in Global Politics" i Maria Bexell och Ulrika Mörth (red.) *Democracy and Public-Private Partnerships in Global Governance*. NY: Palgrave Macmillian
- Esaiasson, Peter – Mikael, Gilljam – Henrik, Oscarsson – Lena, Wängnerud., 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3 uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Erman, Eva., 2010. "Why Adding Democratic Values is Not Enough for Global Democracy" i Eva Erman och Anders Uhlin (red.) *Legitimacy beyond state?: Re-examining the democratic credentials of transnational actors*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, ss. 173-190.
- Erman, Eva och Anders Uhlin., 2010. *Legitimacy beyond state? : Re-examining the democratic credentials of transnational actors*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- FAO 2006. *Farm Investment Helps Slow Migration* [Elektronisk]
Tillgänglig: <http://www.fao.org/newsroom/en/news/2006/1000313/index.html>
[Hämtad: 2012-04-27]
- Foley, Jonathan A – Navin Ramankutty – Kate A Brauman – Emily S. Cassidy – James S. Gerberg – Matt Johnston – Nathaniel D. Mueller – Christine O'Connell – Deepak K. Ray – Paul C. West – Christian Balzer – Elena M. Bennet – Stephen R. Carpenter – Jason Hill – Chad Monfreda – Stephen Polasky – Johan Rockström – John Sheehan – Stefan Siebert – David Tilman – David P.M. Zaks., 2011. "Solutions for a cultivated planet". *Nature* vol.478, nr.7369, ss.337-342.
- Friedman, Milton., 1970. "The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits" i Zimmerli, Walther Ch – Markus, Holzinger – Klaus, Richter (eds.) *CORPORATE ETHICS AND CORPORATE GOVERNANCE*. New York: Springer Berlin Heidelberg, s.173-178.
- Fuchs, Doris 2007. *Business Power in Global Governance*. London: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Fuchs, Doris – Agni Kalfagianni – Tetty, Havinga., 2009. "Actors in private governance: the legitimacy of retail standards and multistakeholder initiatives with civil society participation", *Agriculture Human Values* vol.28, nr 3, s. 353-367.
- Fuchs, Doris och Agni Kalfagianni., 2010. "Private Food Governance: Implications for Social Sustainability and Democratic Legitimacy" i Utting, Peter och Marques, José Carlos (eds.) *Corporate Social Responsibility and Regulatory Governance: Towards Inclusive Development?* New York:

- Pallgrave Macmillan.
- Fuchs, Doris och Agni Kalfagianni., 2010b. "The Causes and Consequences of Private Food Governance". *Business and Politics* vol.12, nr 3, ss.1-27
- Fuchs, Doris och Agni Kalfagianni., 2010c. "Discursive power as a source of legitimation in food retail governance". *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research* vol.19, nr 5, ss.553-570
- Fuchs, Doris – Agni Kalfagianni – Julia Sattelberger.,2010c. "Democratic Legitimacy of Transnational Corporations in Global Governance" i Eva Erman och Anders Uhlin (red) *Legitimacy beyond state? : Re-examining the democratic credentials of transnational actors*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, ss. 41-63.
- Fuchs, Doris –Agni Kalfagianni, –Jennifer Clapp – Lawrence Busch., 2011. "Introduction to symposium on private agrifood governance: values, shortcomings and strategies" *Agriculture and Human Values* vol. 28, nr. 3, ss. 335 – 344.
- Fulponi, Linda., 2006. "Private voluntary standards in the food system: The perspective of major food retailers in the OECD countries" *Food Policy* vol.31, nr.1, ss. 1-13.
- Havinga, Tetty., 2006. "Private Regulation of Food Safety by Supermarkets" *Law and Policy* vol.28, nr.4, ss.515-533.
- Henson, Spencer., 2011. "Private agrifood governance: conclusions, observations and provocations". *Agriculture Human Values* vol.28, nr.3, ss.443-451.
- Henson, Spencer och John Humphrey., 2010. "Understanding the complexity of Private Standards in Global Agri-Food Chains as They Impact Developing Countries" *Journal of Development Studies* vol.46, nr.9, ss.1628-1646.
- Henson, Spencer och Reardon, Thomas., 2005. "Private agri-food standards: Implications for food policy and the agri-food system" *Food Policy* vol.30, nr 3, ss. 241-253.
- Jones, Peter – Daphne, Comfort – Peter, Jones – Hillier, David., 2007. "Marketing and social responsibility within food stores". *British Food Journal* vol. 109, nr.8, ss.582-593.
- Jordan, Andrew – Rüdiger K.W. Wurzel – Anthony Zito., 2005. "The Rise of 'New' Policy Instruments in Comparative Perspective: Has Governance Eclipsed Government?". *Political Studies* vol. 53, nr.3, ss.477-496.
- Jordan, Andrew., 2008. "The governance of sustainable development:taking stock and looking forward". *Environment and Planning C: Government and Policy* vol.26, nr 1, ss.17-33
- Josling, Tim., 2003. "Key Issues in the World Trade Organization Negotiations on Agriculture". *American Journal of Agricultural Economics* vol.87, nr 3, ss.775-777
- Kronsell, Annica och Bäckstrand, Karin., 2010. "Rationalities and forms of governance: a framework for analyzing the legitimacy of new modes of governance" i Bäckstrand, Karin et al., *Environmental Politics and Deliberative Democracy: Examining the Promise of New Modes of Governance*. Cheltenham: Edward Elgar, ss. 28-46.
- Karlsson, Ove., 1999. *Utvärdering mer än metod*. Stockholm: Svenska

- Kommunförbundet.
- Lauth, Hans-Joachim., 2008. "Democracy Theories." [Elektronisk] *Encyclopedia of Political Communication*. Ed. Thousand Oaks, CA: SAGE. ss.170-75. [Hämtad: 2012-05-18]
- Meadowcroft, James., 2007. "Who is in Charge here? Governance for Sustainable Development in a Complex World". *Journal of Environmental Policy & Planning* vol.9, nr.3, ss.299-314.
- Minten, Bart - Lalaina Randrianarison - Johan F.M. Swinnen., 2009. "Global Retail Chains and Poor Farmers: Evidence from Madagascar". *WorldDevelopment* vol. 37, nr. 11, ss.1728-1741.
- Paterson, Matthew., 2009. "Gloval governance for sustainable capitalism? The political economy of global environmental governance" i Adger, W. Neil och Andrew Jordan (red.) *Governing sustainability*. Cambridge: Cambridge University Press, s.99-122.
- Reardon, Thomas C - Peter Timmer - Christopher B. Barrett - Julio Berdegué., 2003. "The Rise of Supermarkets in Africa, Asia and Latin America", *American Journal of Agriculture Economics* vol.85, nr.5, ss.1140-1146.
- Regeringskansliet 2009. *WTO – historisk tillbakablick*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/2654/a/14549> [Hämtad: 2012-04-04]
- Sjöstedt, Martin – Anna, Persson., 2010. "Den svaga staten: Demokrati och förvaltning i utvecklingsländer" i Rothstein, Bo (red.) *Politik som organisation*. 4 uppl. Stockholm: SNS Förlag, ss.58-89.
- Supermarket News 2011. *Top Global Retailers 2011* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://supermarketnews.com/top-25-global-retailers-2011> [Hämtad: 2012-04-09]
- Teorell, Jan – Torsten, Svensson., 2007. *Att fråga och att svara*. Samhällsvetenskaplig metod. Malmö: Liber.
- Tesco 2011. *Corporate Responsibility Report 2011* [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.tescopl.com/files/pdf/reports/tesco_cr_report_2011.pdf [Hämtad: 2012-04-24]
- Tesco 2012. *The Standards of Nurture* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.tesco.com/nurture/?page=nurturestandards> [Hämtad: 2012-04-24]
- Uhlin, Anders, 2010. "Democratic Legitimacy of Transnational Actors: Mapping Out the Conceptual Terrain" i Eva Erman och Anders Uhlin (red) *Legitimacy beyond state? : Re-examining the democratic credentials of transnational actors*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, ss. 16-36.
- UNCSD 2012. *About the RIO+20 Conference* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.uncsd2012.org/rio20/about.html> [Hämtad: 2012-04-25]
- Vedung, Evert., 1998. *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur.
- Walmart 2010. *Walmart Sustainability Milestone Meeting: Presentation Slides* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.walmartstores.com/Sustainability/10300.aspx> (Hämtad: 2012-05-09)

- Walmart 2011. *Building the Next Generation Walmart... Responsibly: 2011 Global Sustainability Report* [Elektronisk] Tillgänglig: www.walmart.com [Hämtad: 2012-05-04]
- Walmart 2011b. *Sustainability facts*. [Elektronisk] Tillgänglig: [Hämtad: 2012-04-09]
- Walmart 2012. *Wal-Mart Stores, Inc. Data Sheet – Worldwide Unit Details January 2012* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://walmartstores.com/pressroom/news/10821.aspx> [Hämtad:2012-04-09]
- Walmart 2012b. *Sustainability index* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.walmartstores.com/sustainability/9292.aspx> [Hämtad: 2012-04-23]
- Walmart 2012c. Pressrelease: *Walmart to Host Global Sustainability Milestone Meeting* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.reuters.com/> [Hämtad: 2012-05-04]
- Warning, Michael J., 2009. *Transnational Public Governance: networks, law, and legitimacy*. NY: Palmgrave Macmillian
- Weber, Karl., 2009. *Food, Inc. How Industrial Food Is Making Us Sicker, Fatter, and Poorer – And What You Can Do About It*. (Elektronisk) New York: Public Affairs. Tillgänglig: <http://www.scribd.com/doc/22585316/Food-Inc-How-Industrial-Food-Is-Making-Us-Sicker-Fatter-and-Poorer—And-What-You-Can-Do-About-It> (Hämtad: 2012-03-10).
- Whitman, Darrel., 2008. “The politics of environmental policy making” i Park, Jacob – Conca, Ken – Finger, Matthias (eds.) *The crisis of global environmental governance: towards a new political economy of sustainability*. London: Routledge, s.161-193.
- WTO – World Trade Organization, 2012. *Agriculture*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agric_e.htm[Hämtad:2012-04 04]